

**Tasviriy san'at darslarida vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirishning
metodik imkoniyatlari****Gadoyev Ibrohim Niyozovich**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi” kafedrası v/b dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning vizual tafakkuri va estetik didini shakllantirishning metodik asoslari tahlil qilingan. Maqolada interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida o'quvchilarning badiiy tafakkurini rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, vizual tafakkur orqali estetik idrokni kuchaytirish va san'at asarlarini tahlil qilishning pedagogik ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, vizual tafakkur, estetik did, pedagogik metodlar, interfaol dars, badiiy tarbiya, o'quvchi faoliyati.

Hozirgi ta'lim jarayonida o'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirish, ularni estetik idrok bilan boyitish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Tasviriy san'at fani nafaqat rasm chizish va texnik ko'nikmalarni o'rgatadi, balki o'quvchilarning ijodiy tafakkuri, vizual sezgirliги va estetik qarashlarini shakllantiradi.

O'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirishda darsning mazmuni va metodik yondashuvlar muhim rol o'ynaydi. Interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning faoliyatini faollashtiradi, ularni san'atni chuqurroq anglashga va ijodiy yechimlar topishga undaydi. Shu bilan birga, o'quvchilar milliy va jahon san'atining go'zallik mezonlarini tushunishni boshlaydilar, vizual tafakkur va estetik didi shakllanadi.

Tasviriy san'at darslarida vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirish pedagogik jarayonning eng muhim komponentlaridan biridir. Vizual tafakkur o'quvchilarga tasviriy elementlarni idrok etish, rang, shakl va kompozitsiyani tushunish imkonini beradi, shuningdek, ijodiy tafakkur va badiiy sezgirlikni shakllantiradi. Shu sababli dars mazmuni va metodik yondashuvlar o'quvchilarning vizual idrokini faollashtirishga, estetik qarashlarini rivojlantirishga qaratilishi lozim.

Pedagogik nuqtai nazardan, vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirishda interfaol metodlar samarali vosita hisoblanadi. Masalan, “Aqliy hujum”, “guruh muhokamasi”, “muammoli vazifa” kabi metodlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni, tahliliy yondashuvni va ijodiy yechimlar topishni rag'batlantiradi. Bu metodlar o'quvchilarga san'at asarlarini turli burchakdan ko'rib chiqish, rang uyg'unligi va shakl ritmini his qilish imkonini beradi.

Loyiha asosida o'qitish (project-based learning) ham vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. O'quvchilar o'z loyihalarini yaratish jarayonida nafaqat texnik ko'nikmalarni o'zlashtiradilar, balki estetik qarashlarini ham

rivojlantiradilar. Masalan, milliy naqshlar yoki ornamentlarni asos qilib olib kompozitsiya yaratish, rang uyg'unligi va shakl ritmi jihatidan tahlil qilish orqali ular san'atni chuqurroq anglay boshlaydilar. Shu bilan birga, loyiha ishlari o'quvchilarning mustaqil izlanish, muammoni aniqlash va yechim topish qobiliyatini oshiradi.

Multimedia va raqamli vositalardan foydalanish vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirishga katta hissa qo'shadi. Tasviriy san'at darslarida interaktiv taqdimotlar, video materiallar, raqamli dizayn dasturlari orqali o'quvchilar o'z ijodiy ishlarini turli formatlarda yaratish imkoniga ega bo'ladilar. Masalan, qadimiy badiiy asarlarni raqamli formatda qayta ishlash va ularni o'z kompozitsiyalarida qo'llash o'quvchilarning innovatsion yondashuvini rivojlantiradi. Shu tarzda zamonaviy texnologiyalar yordamida dars qiziqarli, interfaol va samarali bo'ladi.

Flipped classroom (teskari sinf) texnologiyasi ham vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Ushbu yondashuvda o'quvchilar darsdan oldin materiallarni o'rganadilar, dars vaqtida esa ularni muhokama qilib, amaliy mashqlar bajaradilar. Bu jarayon o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiradi, san'at asarlarini tahlil qilish va ijodiy yechimlar yaratish qobiliyatini oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'quvchiga yo'naltiruvchi va motivator sifatida yordam beradi.

O'quvchilarda estetik didni rivojlantirishda rag'batlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Ularni san'at asarlarini tahlil qilish, o'z ishlarini namoyish qilish va sinfdoshlari bilan baham ko'rishga jalb qilish ijodiy faollikni oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi konstruktiv fikr bildirish va ijodiy g'oyalarni mustaqil ishlab chiqishga o'rgatadi. Bu o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy tafakkur va estetik idrokni rivojlantiradi.

Shovdirov S.A. tadqiqotlariga ko'ra, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash tasviriy san'at darslarining samaradorligini oshiradi, o'quvchilarda vizual tafakkur va estetik didni rivojlantiradi va ularni ijodiy tafakkurga ega shaxslar sifatida tarbiyalaydi (Shavdirov, 2025). Interfaol va amaliy metodlar o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi, ularni turli badiiy yechimlar yaratishga undaydi.

Shuningdek, milliy badiiy an'analarni darsga kiritish o'quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Milliy naqshlar, ornamentlar va xalq bezaklarini asos qilib olib kompozitsiyalar yaratish o'quvchilarga o'z milliy madaniyatini anglash va uni ijodiy yo'l bilan ifodalash imkonini beradi. Bu jarayon o'quvchilarning estetik va ma'naviy rivojini bir vaqtning o'zida ta'minlaydi.

Tasviriy san'at darslarida vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirish nafaqat texnik ko'nikmalarni o'rgatadi, balki o'quvchilarni badiiy tafakkurga ega, ijodiy fikrlaydigan va estetik qarashga ega shaxslar sifatida tarbiyalaydi. Shu sababli, darslarni rejalashtirishda interfaol metodlar, loyiha ishlari, multimedia va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish zarur.

Tasviriy san'at darslarida vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirish o'quvchilarning badiiy salohiyatini oshirish, estetik idrokni shakllantirish va ijodiy

tafakkurini rag'batlantirishda muhim vositadir. Interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, multimedia va raqamli texnologiyalar o'quvchilarning ijodiy faolligini oshiradi, ularni san'atga qiziqtiradi va turli badiiy yechimlar yaratishga yo'naltiradi.

Shovdirov S.A. tadqiqotlariga ko'ra, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tasviriy san'at darslariga tatbiq etish o'quvchilarda vizual tafakkur va estetik didni rivojlantiradi, ularni ijodiy tafakkurga ega shaxslar sifatida tarbiyalaydi. Shu bois, o'qituvchilar darslarni interfaol, amaliy va innovatsion metodlar bilan boyitib, o'quvchilarning ijodiy va estetik rivojlanishini ta'minlashlari zarur.

Milliy badiiy an'analarni qo'llash esa o'quvchilarda milliy madaniyatga hurmatni shakllantiradi va ularni vizual tafakkur bilan uyg'un rivojlantiradi. Natijada, tasviriy san'at darslarida vizual tafakkur va estetik didni rivojlantirish o'quvchilarning texnik, badiiy, estetik va ma'naviy rivojlanishini bir vaqtning o'zida ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov S. A. *Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology* // AIP Conference Proceedings. – 2025.
2. Shavdirov S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons* // Eastern European Scientific Journal. – 2017.
3. Ibraimov X., Shovdirov S. *Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students* // Science and Innovation. – 2023.
4. Shovdirov S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari* // Inter education & global study. – 2024.
5. Шавдилов С. А. *Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари* // Современное образование (Узбекистан). – 2017.